Náučný chodník Veľká Javorina – Lubina

Kraj:	Trenčiansky
Okres:	Nové Mesto nad Váhom
Geomorfologická jednotka:	Biele Karpaty
Geologická jednotka:	flyšové pásmo
Chránené územie:	Chránená krajinná oblasť Biele Karpaty
Prístup:	bus Bzince pod Javorinou, Cetuna a pešo 5,2 km s prevýšením 560 m po červenej turistickej značke (2,5 h); resp. autom (viac v poznámke)
Východisko:	Veľká Javorina, lúka južne pod Holubyho chatou
Trasa:	Veľká Javorina: lúka južne pod Holubyho chatou – hlavný chrbát – Pamätník česko-moravsko-slovenskej vzájomnosti – vrchol – okraj prírodnej rezervácie Veľká Javorina – Holubyho chata
Dĺžka, prevýšenie:	2,6 km, prevýšenie 70 m
Čas prechodu:	1,5 h
Počet zastávok:	4
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, ochranárske

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Chodník vedie po červenej a čiastočne aj modrej turistickej

značke.

Rok otvorenia: 2012

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: ŠOP SR, Správa CHKO Biele Karpaty, Trenčianska 31, 914 41 Nemšová; Obecný úrad Lubina, Lubina 56, 916 12 Lubina, tel. 032 / 7778 175

Poznámka: (1) Na informačných paneloch sa pred názvom chodníka uvádza aj názov projektu – „Chodníčky za poznaním slovensko-moravského pohraničia" –, v rámci ktorého bol vybudovaný. (2) Náučný chodník prebieha len v blízkom okolí vrcholu Veľkej Javoriny na hlavnom chrbte Bielych Karpát, napriek tomu, že jeho názov evokuje trasu vedúcu do Lubiny v podhorí. (3) Neďaleko východiska náučného chodníka poniže Holubyho chaty je parkovisko – príjazd autom/autobusom len zo slovenskej strany, napr. z Lubiny, Hrnčiarového (8,2 km s prevýšením 856 m). (4) Z Veľkej Javoriny je po modrej turistickej značke dostupná „Javořinská naučná stezka" prechádzajúca po moravskej strane Bielych Karpát v troch samostatných okruhoch (5, 16 a 23 km) alebo v súvislom asi 50 km dlhom okruhu s východiskom na žel. stanici vo Velkej nad Veličkou.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie ako aj vlastivednú exkurziu s návštevou múzea v Lubine a pamätníka Slovenského národného povstania na Rohu.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Veľká Javorina (970 m n. m.). Najvyšší vrch v južnej časti Bielych Karpát ležiaci v ich hlavnom chrbte, ktorým tu prechádza česko-slovenská štátna hranica, severozápadne od Nového Mesta nad Váhom. Geologicky ako súčasť flyšového pásma ju budujú paleogénne lavicovité kremenno-karbonátové pieskovce a siltové ílovce, lokálne postihnuté zosúvaním. Územie odvodňuje Velička s prítokmi do Moravy a v povodí Váhu Vrzavka, Kamečnica, Tŕstie a i. Pôvodné bukové lesy boli vo veľkej časti jej vrcholovej oblasti odstránené a nahradené lúkami. Už od roku 1845 sa stala miestom stretávaní sa Čechov a Slovákov – štúrovci sa tu stretávali s osvietencami z Moravy a Čiech –, ktoré prerušoval politický útlak a vojny. Tradícia stretnutí sa vyvinula najmä po roku 1918 (keď zanikla rakúsko-uhorská hranica), zosilnela po druhej svetovej vojne i Nežnej revolúcii v roku 1989 a udržala sa aj po rozpade česko-slovenskej federácie v roku 1993. Vzájomnosť, priateľstvo a väzby oboch bratských národov tu symbolizujú pomníky rôznych generácií. Bývala tu priamo na hranici na skale tabuľka so slovami J. M. Hurbana „Tu bratia vždy sa stretať budú, tu vernosť prisahať si budú", ktoré tu odzneli po oslobodení v roku 1945. V roku 1990 bol odhalený **Pamätník česko-moravsko-slovenskej vzájomnosti** českého akad. sochára Otmara Olivu a odvtedy sa tu usporadúvajú v poslednú júlovú nedeľu každoročné novodobé **Slávnosti bratstva Čechov a Slovákov**. Bezlesý lúčnatý a nad okolie čnejúci chrbát Veľkej Javoriny poskytuje mimoriadne ďaleké výhľady, výnimočne až na Západné Tatry, Praděd v Hrubom Jeseníku či Schneeberg v Alpách. Je významným miestom turistiky, a to najmä od vybudovania **Holubyho chaty** v roku 1924 asi 0,5 km pod jej vrcholom, ktorá je jednou z najstarších horských chát na Slovensku. Vrchom prechádza diaľková turistická Cesta hrdinov SNP a Európska diaľková trasa E8, ktoré sa práve na jeho vrchole „nakrátko" – po rázcestie Trenčín, hotel Elizabeth – rozchádzajú. Po spevnených cestách sem z oboch strán – slovenskej i

moravskej – vychádzajú cyklotrasy. V okolí chaty sa vyvinulo lyžiarske stredisko regionálneho významu. Skalu s bývalým citátom J. M. Hurbana na hlavnom chrbte dnes využíva úvodná tabuľka **Básnickej stezky**, vybudovanej v roku 2018, roku 100. výročia vzniku ČSR, moravským mestom Kunovice a slovenskou obcou Lubina so zastaveniami pre zamyslenie sa nad životom – štyri sú na moravskej strane v zázemí Kunovíc pri rieke Olšave a päť medzi vrcholom Veľkej Javoriny a pamätníkom SNP na Rohu nad Lubinou – s krátkymi textami súčasných lokálnych básnikov ale i sv. Konštantína, Jana Amosa Komenského, Ľudovíta Štúra, Jána Kostru, Ľudmily Podjavorinskej a p. Na vrchole bol v roku 1958 vybudovaný prvý 15 m vysoký **televízny vysielač**, ktorý neskôr nahradila 80 m valcová betónová veža. Súčasný železobetónový stožiar, vysoký 131 m, začal vysielať v roku 2009. Do roku 1997 ním prechádzala štátna hranica, dnes ho obchádza a územie celého areálu – včítane blízkeho vrcholového bodu Veľkej Javoriny – náleží slovenskej strane. Asi 0,5 km juhozápadne od nich po stranách pamätníka č.-s. vzájomnosti stojí **kamenná mohyla na pamiatku Josefa Vavrouška** (1944 – 1995), československého politika, ekológa a publicistu, a **pamätná tabuľa plk. Gustáva G. Galka** (1921 – 2002), účastníka zahraničného odboja, rodáka z Lubiny.

Prírodná rezervácia Veľká Javorina. Chránené územie v južnej časti hlavného chrbta Bielych Karpát vyhlásené v roku 1988 na východnom a južnom svahu Jelenca (925 m n. m.; chátrajúca telekomunikačná veža bývalého vojenského objektu) až pod Veľkú Javorinu na ochranu zachovaného prirodzeného spoločenstva javorovo-bukového lesa, ktoré predstavuje významné refúgium mnohých vzácnych druhov fauny a flóry. Vysokohorský druh mliečivec alpínsky (*Cicerbita alpina*) tu má jediný výskyt v Bielych Karpatoch, početné sú populácie chochlačky dutej (*Corydalis cava*) a snežienky pravej (*Galanthus nivalis*), z orchideí tu rastie vstavačovc škvrnitý (*Dactylorhiza maculata*) a v. Fuchsov *(D. fuchsii)*. Vzácne bezstavovce reprezentuje modranka karpatská (*Bielzia coerulans*), pavúk *Saloca kulczinskyi*, či chrobák *Harpalus marginellus*, v rámci Bielych Karpát len tu žije jašterica živorodá (*Zootoca* vivipara), v starých porastoch hniezdi ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*), muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*) a holub plúžik (*Columba oenas*). Rezervácia je súčasťou rozsiahleho územia európskeho významu Holubyho kopanice (súčasť sústavy Natura 2000).

Národní přírodní rezervace Javorina. Chránené územie v Bielych Karpatoch vo vrcholovej oblasti Veľkej Javoriny na moravskej strane nadväzujúce na severných svahoch na prírodnú rezerváciu Veľká Javorina (heslo vyššie), novo vyhlásené v roku 2007 na ochranu zachovalých lesných porastov javora horského, buka lesného a jaseňa štíhleho pralesového charakteru a na ne nadväzujúcej horskej psicovej lúky. Pôvodné listnaté porasty predstavujú spoločenstvá kvetnatých bučín a sutinových lesov. Pralesná rezervácia na moravskej strane Veľkej Javoriny bola vyhlásená už v roku 1909 pôvodným majiteľom kniežaťom Janom II. z Lichtensteina.

Jozef Ľudovít Holuby (1836 Lubina – 1923 Pezinok). Popredný predstaviteľ slovenského národného hnutia. Študoval evanjelickú teológiu v Bratislave, Viedni a Prahe. Pôsobil ako evanjelický kaplán v Skalici a 48 rokov ako ev. kňaz v Zemianskom Podhradí. Popri tom bol činný ako botanik, historik, národopisec, archeológ a národný buditeľ, preto býva označovaný – ako Matej Bel – za polyhistora. Od roku 1909 žil na odpočinku a pochovaný je v Pezinku. Vlastným zberom, výmenami a darmi vytvoril tri herbáre – prvý obsahoval 12 tisíc druhov rastlín z oblasti pod Javorinou a Bošáce, druhý z Trenčianskej stolice a tretí z okolia Pezinka –, ale i zbierku machov či húb (táto je v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave). Je autorom okolo 250 botanických a okrem toho i národopisných, vlastivedných, archeologických a i. článkov. Opísal niekoľko nových druhov alebo foriem rastlín. Bol zakladajúcim členom Matice slovenskej a členom viacerých domácich a zahraničných vedeckých spoločností. V roku 1922 mu Univerzita Karlova v Prahe udelila čestný doktorát z prírodných vied. Vykonával priekopnícku ľudovýchovnú, osvetovú a liečiteľskú činnosť. Bol prívržencom česko-slovenskej spolupráce a vzájomnosti. Na jeho počesť nesú okrem ulíc jeho meno v Bielych Karpatoch Holubyho chata na Veľkej Javorine a územie európskeho významu Holubyho kopanice medzi Veľkou Javorinou a Veľkým Lopeníkom a v Malých Karpatoch nad Vinosadmi

Holubyho lesostep. Na znak úcty ho obsahujú i vedecké názvy okolo dvadsiatich druhov rastlín, napr. *Rubus holubianus, Rosa holubii, Mentha holubiana, Ophrys holosericea* subsp. *holubiana*. V Zemianskom Podhradí, jeho pôsobisku, je Pamätný dom Jozefa Ľudovíta Holubyho a Ľudovíta Riznera. V roku 2001 bol vydaný leták (skladačka) Cesta Dr. Jozefa Ľudovíta Holubyho, opisujúci 15 historických a prírodných zaujímavostí na 22 km dlhej trase Modra – Kráľová – Harmónia – Piesok – Veľká Homoľa – Traja jazdci – Zumberg – Pezinok (v teréne žiadne informačné panely nie sú; zost. Zuzana Frnová, vyd. Komunitné združenie Sami-Sebe Pezinok, Mesto Pezinok, CK Coral Modra).

Slovensko-česká štátna hranica. Štátna hranica medzi Slovenskom a Českom, ktorá vznikla v roku 1993 pri rozdelení Česko-Slovenska. Vo svojej pôvodnej podobe v najväčšej časti existovala už v stredoveku ako zemská hranica mezi Uhorskom a Moravou. V súčasnom priebehu existuje od 25. júla 1997, kedy sa viacerými neveľkými zmenami hranica z roku 1993 skrátila z 285 na 252 km. Vďaka Schengenskej dohode je možné slovensko-českú hranicu od roku 2007 voľne prechádzať. Nejde o najmladšiu slovenskú štátnu hranicu – k nepatrným úpravám rôznych hraníc dochádza neustále z rôznych dôvodov. Napr. v roku 2008 bola v dôsledku zmeny toku Bielej vody/Białky pod Vysokými Tatrami počas povodne slovensko-poľská hranica presunutá o niekoľko desiatok metrov, čím sa územie Slovenska zmenšilo o 2,5 ha, či v roku 2023 sa upravil priebeh hraničnej čiary pri vyhliadkovej veži na Dukle kvôli prístupovej ceste k pamätníku.

Lubina. Obec sčasti v severovýchodnom okraji Myjavskej pahorkatiny a sčasti na svahoch Bielych Karpát pod Veľkou Javorinou severozápadne od Nového Mesta nad Váhom. Ústredná časť obce leží v oblasti ústia Lubinského potoka do Kamečnice. Nad ňou sa na členitých zväčša odlesnených svahoch rozkladá niekoľko osád, kopaníc, s desiatkami usadlostí (Miškech Dedinka, Hrnčiarové, Podkozince, Škulcovci…). Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1392. Osídlenie obce i jej širokého okolia zosilnelo v 17. storočí po Bitke na Bielej hore, keď sa sem uchýlili českí exulanti. S tým súvisel rozvoj remesiel (mlynári, stolári, hrnčiari a najmä súkenníci) a aj doterajšia silno dominantná príslušnosť obyvateľov k evanjelickej cirkvi. Pre tunajšiu krajinu s rozptýleným osídlením je charakteristický obraz poľnohospodárskej krajiny s lúkami, pasienkami, oráčinami a zachovanými ovocnými stromami, krami i sadmi so starými vzácnymi odrodami oskorúš, hrušiek, jabloní a sliviek. K pamiatkam obce patria rodné domy učiteľa a kňaza Samuela Štúra (otca Ľudovíta Štúra), Jozefa Ľudovíta Holubyho (ev. fara) a veliteľa partizánskeho oddielu Hurban kpt. Miloša Uhra a pamätník SNP na vrchu Roh (samostatné heslo). **Rodný dom Samuela Štúra**, typický podjavorinský dom s výškou, je verejnosti prístupný ako múzeum s expozíciami venovanými okrem rodiny Samuela Štúra aj Jozefovi Ľudovítovi Holubymu, regionálnej histórii, kultúre a krojom a obom svetovým vojnám (SNP, zahraničný odboj a americkí letci). Evanjelický (tolerančný) kostol bol postavený v rokoch 1783 – 1784.

Pamätník Slovenského národného povstania na Rohu. Monumentálne dielo arch. Jána Svetlíka a akad. sochára Rudolfa Uhra, rodáka z Lubiny, na vrchole nápadného zalesneného vrchu **Roh (487 m n. m.)**, výbežku Bielych Karpát nad osadou obce Lubina Hrnčiarové. Ide o pamätník v slohu socialistického realizmu z roku 1953 padlým v okolí počas SNP, ako aj miesto posledného odpočinku 45 partizánov, príslušníkov Dibrovovej brigády a oddielu Hurban, v spoločnom hrobe. Pôsobivý areál tvorí hranolovitý pomník s pamätnou tabuľou a reliéfom hrdinov, socha bojovníka a 14 kamenných kvádrov s názvami obcí a osád, ktoré sa v podbradliansko-podjavorinskom regióne zapojili do odboja. Pri pamätníku sa konajú každoročne v auguste spomienkové slávnosti. Od pomníka, z odlesnenej časti vrchu, budovaného paleogénnymi kalkarenitmi a karbonátovými zlepencami, sú výhľady na bielokarpatskú Veľkú Javorinu, hrad Čachtice v Malých Karpatoch a na kopanice a hrad Branč v Myjavskej pahorkatine.

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Biele Karpaty. Veľkoplošné chránené územie vyhlásené v roku 1979 na slovenskom území Bielych Karpát zhruba medzi Skalicou a Púchovom v dvoch častiach s prerušením v okolí Vrboviec severne od Myjavy. Neveľkými výbežkami siaha i do susedných

geomorfologických celkov: Chvojnickej pahorkatiny, Myjavskej pahorkatiny i Považského podolia. Predmetom ochrany je mozaika lesných spoločenstiev, druhovo bohatých lúk, pasienkov, políčok a remízok, zvyšujúcich druhovú diverzitu, s charakteristickým rozptýleným kopaničiarskym osídlením s prvkami ľudovej architektúry, ktoré prispieva k osobitému krajinnému rázu. Reliéf so zaoblenými chrbtami a hlboko vrezanými dolinami miestami akcentovaný ostrými i skalnými vyvýšeninami vyplýva z geologickej stavby a vývoja. Územie kulminuje výškou 970 m n. m. Veľkou Javorinou/Velkou Javořinou s vrcholom na slovensko-českej štátnej hranici. Ďalšími vysokými vrchmi v CHKO sú: Chmeľová (925 m), Veľký/Velký Lopeník a Kobylinec (oba 911 m). Dominantne územie CHKO tvorí flyšové pásmo, t. z. striedajúce sa paleogénne pieskovce, ílovité bridlice, sliene a ílovce. Od oblasti Cetuny až po Lednicu vstupuje na juhovýchodný okraj CHKO bradlové pásmo s mezozoickými karbonátovými horninami. Ide o rôzne druhy vápencov vo forme šošoviek a krýh, tvoriace často výrazné vyvýšeniny obklopené mäkšie modelovaným reliéfom na ich relatívne menej odolnom obale, budovanom napr. pieskovcami, zlepencami, slieňmi či slienitými bridlicami. Porasty tvoria prevažne bučiny, bukové dúbravy, na sutinách lipové a jaseňové javoriny a na bralnatom reliéfe až stepné spoločenstvá. Osobitým javom Bielych Karpát sú lúčne spoločenstvá s bohatým výskytom druhov z čeľade vstavačovitých, medzi ktorými sú hmyzovník Holubyho, vstavačovec Fuchsov Soóv, vstavač obyčajný, v. počerný, z iných vzácnych druhov ľalia cibuľkonosá i popolavec dlholistý moravský. Územie je bohaté na mnohé vzácne a chránené bezstavovce, napr. motýle jasone (červenooký a chochlačkový) a modráčiky (bahniskový a krvavcový), stavovce, napr. mlok obyčajný, užovka stromová i hladká, jašterica živorodá a múrová, i vtáky, napr. sokol sťahovavý, bocian čierny a výr skalný. Miestami sa vyskytuje vydra riečna a z veľkých šeliem rys ostrovid a mačka divá. Na CHKO nadväzuje za slovensko-českou štátnou hranicou Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty s omnoho väčšou rozlohou, miestami presahujúca z Bielych Karpát až do Dolnomoravského úvalu a Vizovickej vrchoviny.

Názvy informačných panelov

1. Územie európskeho významu Holubyho kopanice
2. Biele a Bílé Karpaty – jeden celok, dve chránené krajinné oblasti
3. Rastlinstvo a živočíšstvo Veľkej Javoriny a okolia
4. Vplyv človeka na hrebeňové časti Bielych Karpát

MTBIKER

76.
1990

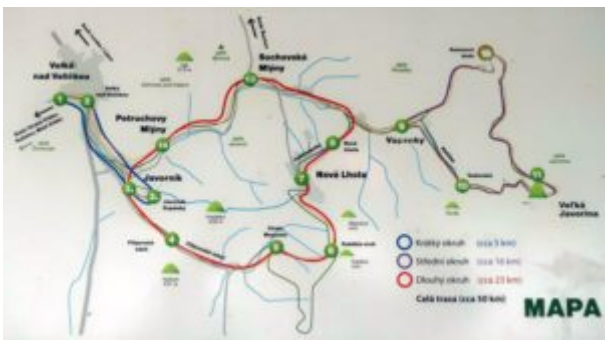

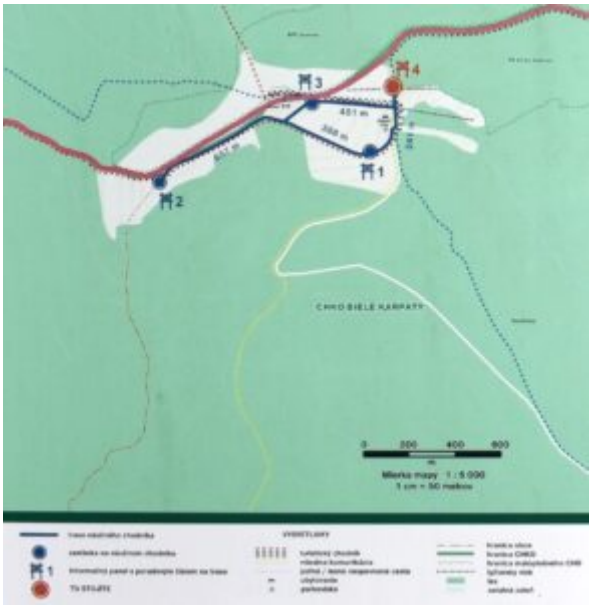

Velká nad Veličkou
Suchovské Mlýny
Potrachovy Mlýny
Javorník
Nové Lhoty
Vavrečky
Velká Javorina
MAPA

3
4
401 m
388 m
1
2
CHVOJNICKÉ KARPATY
0
200
400
800
Mierka mapy 1 : 5 000
1 cm = 50 metrov

MAPY.CZ